

דבר תורה לפרשת תרומה – מעין הנדלר

פרשת תרומה, כשמה, פותחת בציווי על תרומת עם ישראל למשכן :

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי... וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם"¹

מדרש רבה על המילים "ויקחו לי תרומה" מביא פסוק נוסף שיש בו שימוש בשורש לק"ח, במשמעות שונה :

"ויקחו לי תרומה" הדא הוא דכתיב "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו"² - אל תעזבו את המקח שנתתי לכם.³

בפסוק המופיע בתחילת פרשתנו עם ישראל לוקח תרומה, וה' מקבל אותה, ואילו בפסוק שהמדרש מצטט ממשלי ה' הוא הנותן ועם ישראל הוא המקבל. שני הפסוקים מבטאים תנועות שונות בקשר בין ה' לעם ישראל. בראשונה עם ישראל מרומם את עצמו ואת העולם כולו אל ה', ואילו בשנייה ה' יורד אל עם ישראל ומעניק לו מטובו האלוקי.

ממבט ראשון, אפשר לחשוב שכל אחת מן התנועות עומדת בפני עצמה. בראשונה האדם פעיל, לוקח מכוחו, מרכושו, מרצונו, ומרומם אותם אל הבורא, ואילו בשנייה האדם סביל. אין בכוחו לגרום לה' לתת לו, אלא רק להיות מוכן לקבל את השפע האלוקי שיורד עליו בזמן שעולה ברצונו של ה'.

אולם מבט העומק מגלה ששתי התנועות מהוות המשך ישיר זו של זו, וכך מסביר השפת אמת את משמעות המילים "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" :

וכתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". פירוש מקדש על שם פרישה והבדלה. שהשם יתברך קדוש ונבדל מהכל. ושכנתי הוא התגלות כבודו יתברך. כי על ידי מה שאדם יודע שבכל דבר ומעשה שעושה יש כח חיות מהשם יתברך. וממילא יש בחינת קדוש. ועל ידי זה נתבטל כל רצון האדם לכח השם יתברך שיש במעשה ההוא. ועל ידי זה זוכה להתגלות חיות השם יתברך במעשה ההוא. וזה ושכנתי בתוכם כי הכל תלוי באדם אף להמשיך קדושתו יתברך"⁴

המילים מקדש ומשכן מציינות את התנועות ההפוכות שהזכרנו. המקדש נקרא על שם ההבדלה. הקדושה המיוחדת שנשמרת במקום הזה, שלא כל אדם יכול להיכנס אליו, ולא בכל מצב אפשר להיות בו. תנועת ההתקדשות היא ההיפרדות של האדם מחלקים מסוימים בעולם, כך שיוכל להתעלות ולדבוק בה'. המשכן, לעומת זאת, מבטא את האור האלוקי שיורד מטה אל המציאות ומתגלה בתוכה. אם כן, מה התפקיד של אותו הבית? לרומם את האנושות אל ה' או למשוך את האלוקות אל העולם?

המילים "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" מלמדות אותנו ששתי התנועות משלימות זו את זו : כאשר אדם מרומם את מעשיו בכוח מחשבתו, והופך עצמו לקדוש, הוא גורם לכך שה' יבוא אליו וישכון במעשיו.

¹ שמות כה, א - ח.

² משלי ד, ב.

³ שמות רבה, לג, א.

⁴ שפת אמת תרל"א.

התנועה האלוקית תלויה במעשה האדם. וככל שאדם מרומם את עצמו, הקב"ה בא אליו ושוכן בכל רובד ורובד שלו.

אם כן, ראינו איך הקדושה מביאה שכינה. אך יש גם צד שני למטבע: כל היכולת של אדם לקדש את עצמו באה מכוח ההתגלות האלוקית אליו. וכך מובא בהמשך אותו המדרש שהזכרנו:

ויש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו? אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה שנאמר "ויקחו לי תרומה" משל למלך שהיה לו בת יחידה בא אחד מן המלכים ונטלה ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו אמר לו בתי שנתתי לך יחידית היא לפרוש ממנה איני יכול לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את בתי כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל נתתי לכם את התורה לפרוש הימנה איני יכול לומר לכם אל תטלוה איני יכול אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר "ועשו לי מקדש"⁵.

הלקח הטוב שקיבלנו מה' - התורה, הוא הסיבה לבניית המשכן. כל הכוחות שהאדם מביא לעבודת ה' ניתנו לו מאת ה', ובמעגליות מופלאה ה' נותן את עצמו לנו כדי שניתן את עצמנו אליו, והוא יחזור וייתן את עצמו לנו, עד אין סוף.

הכוח שניתן לנו מאת ה' לבנות לו משכן קשור בצורה מיוחדת לחודש אדר. וכך ממשיך לפרש ה"שפת אמת" בשם סבו (בעל חידושי הרי"ם):

אדוני אבי זקני מורי ורבי זצלה"ה הגיד על חודש אדר על שם מה שנאמר במדרש עשה לי קיטון ואדור ביניכם. פירוש לידע שהכל ממנו יתברך. וזה נותן חיזוק לאדם. ואדר על שם חיזוק כמו שנאמר אדיר במרום ה'⁶

הקיטון שהקב"ה מבקש מאיתנו לעשות בשבילו הוא ההכרה שהכול בא ממנו. כאן מתאחדות שתי התנועות לנקודה אחת: אנחנו נותנים לה' את ההכרה שאת הכול הוא נתן לנו. ובאופן קצת מפתיע, ההכרה הזאת אינה מחלישה ומקטינה אותנו, אלא מאדירה אותנו. כוחות אלוקיים מצויים בתוכנו. הם ניתנו לנו מאת ה' ואנו שבים ונותנים אותם אל ה', וכך הוא דר בתוכנו.

שבת שלום וחודש טוב!

⁵ שמות רבה, שם.

⁶ שפת אמת, שם.